

Beata Krajewska

Zespoły interdyscyplinarne jako podmioty zintegrowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy wewnątrzrodzinnej wobec dzieci

---

Pedagogika Rodziny 4/3, 87-99

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Beata Krajewska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Zespoły interdyscyplinarne jako podmioty zintegrowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy wewnątrzrodzinnej wobec dzieci

Interdisciplinary teams as subjects of integrated action to combat intrafamilial violence against children

Wprowadzenie

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem znanym od dawna, ale współcześnie przestaje być tematem tabu, choć nadal potrzeba wielopłaszczyznowych działań na rzecz jej ofiar, zwłaszcza dzieci, jak też wobec osób ją stosujących. Należy poszukiwać wszelkich możliwości przeciwdziałania zjawisku krzywdzenia, jak też sposobów niesienia pomocy tym dzieciom i rodzinom, które doznali przemocy oraz tym, którzy nadal są nią zagrożeni.

Aktywność na tym polu powinna mieć szczególne znaczenie wobec dzieci. To one potrzebują bowiem opieki i wsparcia, aby się rozwijać, doskonalić swoje umiejętności, żyć w jak najlepszych warunkach odpowiednich do ich wieku i związanych z nim potrzeb, co jest możliwe jedynie w środowisku wolnym od przemocy i związanych z nią cierpień. To przede wszystkim rodzina ma być środowiskiem wspierającym dziecko w wielu obszarach, także w zakresie zdrowia fizycznego i psychicznego.

nego oraz zachowań doń prowadzących. Poprzez zaspokajanie potrzeb dziecka, tworzenie korzystnej atmosfery domowej, prezentowanie pozytywnych postaw rodzicielskich, rodzice powinni dawać wyraz swej odpowiedzialności i troski za dziecko, jego rozwój, wychowanie i inne płaszczyzny go dotyczące.

Dla osiągnięcia takiego stanu rzeczy potrzeba zintegrowanych działań różnych podmiotów w tych przypadkach, gdy rodzina zawodzi, to jest gdy ona albo jeden czy kilkoro z jej członków powoduje cierpienie dziecka wynikające z przemocy domowej. Działania takie powinny obejmować możliwie najszerszy zakres podmiotów ją współtworzących przy możliwie najszerszych ich kompetencjach oraz perspektywach użytecznych dla osiągnięcia celu, to jest wyzwolenia dziecka i jego rodziny ze spirali przemocy. Taką szansę stwarzają zespoły interdyscyplinarne, które postrzegać należy jako podmioty zintegrowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy wewnątrzrodzinnej wobec dzieci.

Ogólne wiadomości na temat przemocy wewnątrzrodzinnej wobec dzieci

Jak zauważa E. Syrek, przemoc wobec dziecka to problem odwieczny, mający zróżnicowane przyczyny, różną społeczną ocenę, a zdeterminowany jest on wzorami zachowań wobec dzieci, sposobem realizacji ról rodzicielskich, jak też poziomem ich świadomości wychowawczej oraz innymi przesłankami [Syrek 2008, s. 111]. Wydawać by się mogło, że wraz z rozwojem społecznym, demokratyzacją relacji międzyludzkich, postępującą pedagogizacją rodziców, kampaniami informacyjnymi odnośnie właściwych metod wychowawczych i innymi okolicznościami, będzie on wykazywał tendencję malejącą, ale otaczająca nas rzeczywistość tego nie potwierdza. Niestety systematycznie zdarzają się przypadki przemocy wobec dzieci, w tym ze skutkiem śmiertelnym oraz inne bardzo poważne co do przebiegu, skali i skutków.

Przemoc domowa wobec dzieci jest jedną z postaci przemocy w rodzinie jako takiej, choć postacią szczególną, dotyczącą bowiem najsłabszych i najbardziej bezbronnych. Na pewno mieści się ona w ogólnym rozumieniu przemocy w rodzinie, która według W. Paszkiewicz i A. Wiechcińskiej jest zamierzonym, wykorzystującym przewagę siły działaniem lub zaniechaniem przeciw członkom rodziny, naruszającym ich prawa i dobra osobiste, powodującym cierpienie i szkody [Paszkiewicz,

Wiehcińska 2005, s. 9]. Wobec dziecka sprawca lub sprawcy przemocy mają wyjątkową łatwość wykorzystania przewagi fizycznej i psychicznej, gdyż dziecko nie jest w stanie się przeciwstawić, jest całkowicie od nich zależne, nie szuka pomocy na zewnątrz, co w szczególności dotyczy najmłodszych dzieci.

M. Koczyk zasadnie wyróżnia następujące rodzaje przemocy wobec dzieci – przemoc fizyczną, wykorzystanie seksualne, przemoc emocjonalną i zaniedbywanie. Istotą przemocy fizycznej są wszelkie urazy, które powstają na ciele dziecka. Wykorzystanie seksualne to zachowanie osoby starszej i silniejszej, prowadzące do jej seksualnego podniecenia i zaspokojenia kosztem dziecka. Przemoc emocjonalna w postaci wyzwisk, gróźb, szantażu czy też odrzucenia powoduje znaczne obniżenie możliwości prawidłowego rozwoju dziecka, utrudnione formowanie jego relacji z innymi ludźmi, obrazu siebie i własnej osobowości. Zaniedbywanie zaś to niezaspokojenie podstawowych potrzeb fizycznych, jak i psychicznych dziecka [Koczyk 2005, ss. 21–22]. Słusznie podkreśla przy tym L. Hurło, że przemoc fizyczna rodzi niepewność dziecka co do swej wartości w oczach rodziców, których mimo wszystko kocha. Bite dziecko, chcąc być kochane oraz rozumiane, zaniża poczucie własnej wartości z uwagi na swoje przekonanie o wyimaginowanej winie [Hurło 2010, s. 99]. Natomiast J. Mazur proponuje poszerzoną klasyfikację przemocy wobec dziecka, bowiem do wymienionych powyżej jej rodzajów dodaje zaniedbywanie fizyczne, które obejmuje brak należytej opieki, w tym lekarskiej, zaniedbanie psychiczne jako różnego rodzaju formy odrzucenia, obojętności, nieokazywania pozytywnych uczuć oraz nadopiekuńczość prowadzącą do ograniczania właściwego rozwoju dziecka [Mazur 2002, s. 40]. E. Jarosz wymienia ponadto zaniedbanie edukacyjne, polegające na pozwoleniu na nierealizowanie obowiązku szkolnego, na wagarowanie bądź na braku pomocy i wsparcia dla dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi [Matyjas 2008, s. 285].

Jest przy tym tak, że przemoc wewnątrzrodzinna, w tym wobec dziecka, przybierać może różne formy, które wskazuje J. Mazur. To przemoc gorąca, u podstaw której leży furia, naładowana złością, gniewem i agresją, a towarzyszą jej krzyki, wyzwiska, rękoczynty, impulsywne zachowania, gwałtowne zadawanie bólu. Kolejna forma, określana jako przemoc chłodna, dokonywana ona z premedytacją, bywa odbiciem autorytarnych stosunków panujących w rodzinie, odbiera poczucie włas-

nej wartości, jak też sprawia ogromny ból psychiczny. Następną formą, w postaci przemocy strukturalnej, jest charakterystyczna dla relacji międzyludzkich, ma miejsce w strukturach społecznych. Wymienia się również przemoc symboliczną, rozumianą jako narzucenie znaczenia i interpretacji symboli zastanej kultury, gdzie sprawca, chcąc osiągnąć kontrolę nad zachowaniem ofiary, może grozić wyrządzeniem krzywdy np. zwierzęciu czy przedmiotom mającym szczególne znaczenie dla ofiary. Wskazać również należy toksyczność jako formę przemocy, gdzie dochodzi do wytworzenia nastroju zagrożenia, a w konsekwencji zaburzeń w komunikacji [Mazur 2002, ss. 55–60].

Adekwatnie do wymienionych rodzajów przemocy należy wyróżnić jej objawy w postaci fizycznej (w szczególności sińce, otarcia, rany oraz złamania), emocjonalne (w postaci lęku, napięcia emocjonalnego, wycofania, chronicznego smutku, poczucia odrzucenia, wycofania, niskiej samooceny, zmienności nastroju), społeczne (zwłaszcza nieufność, niekomunikatywność, wrogość, wyuczona bezradność, brak poczucia kompetencji) oraz objawy wykorzystania seksualnego (przede wszystkim częste poruszanie spraw seksu w rozmowie, seksualizacja kontaktów międzyludzkich, świadomość seksualna wykraczająca poza poziom dojrzałości dziecka) [Pospiszyl 1999, ss. 40–44]. Objawami tymi są także niepowodzenia szkolne, trudności w kontaktach z rówieśnikami, zaburzenia rozwoju fizycznego i emocjonalnego oraz inne.

Rację ma B. Matyjas, że koniecznym jest także zwrócenie uwagi na konsekwencje, jakie wywołuje krzywdzenie dziecka, tak w obecnej dla niego chwili, jak również w przyszłości, to jest w życiu dorosłym. Są to najczęściej braki socjalizacyjne, zaburzenia związane z poczuciem własnej tożsamości, infantylizacja społeczna, zachowania aspołeczne i antyspołeczne, trudności w podjęciu roli rodzicielskiej, stres przy wychowywaniu dzieci, niska kontrola emocji, niezdolność do budowania relacji emocjonalnych, nieumiejętność dokonywania wyborów oraz podejmowania decyzji, jak też kłopoty ze zdrowiem, niższa samoocena, skłonność do uzależnień, złe nastroje, zaburzenia świadomości, zaburzenia i stany lękowe [Matyjas 2008, s. 299].

Dla podejmowania działań pomocowych wobec dzieci – ofiar przemocy w rodzinie, bardzo ważne jest poznanie jej różnorodnych przyczyn, w konsekwencji potrzeba wnikliwego rozpoznania w konkretnych przypadkach, poprzez przypisanie takich przyczyn lub przyczyny z ich

ogólnego zasobu. Jak wskazuje J. Mazur, przemoc w rodzinie może być między innymi efektem takich czynników, jak wzorce przemocy przekazywane z pokolenia na pokolenie, niski status socjoekonomiczny, izolacja społeczna rodziny [Mazur 2002, s. 89]. A. Śniegulska podkreśla jednak, że przemoc wewnątrzrodzinna w mniejszym stopniu zależy od statusu społecznego i ekonomicznego rodziny, a bardziej wiąże się z ogólną atmosferą i klimatem, jaki w niej panuje, gdzie brak życzliwości w relacjach wewnątrzrodzinnych, chłodny klimat, brak więzi emocjonalnych, obojętność, wzorce wyniesione przez rodziców z ich domów rodzinnych stają się przyczyną eskalacji przemocy wewnątrzrodzinnej [Śniegulska 2008, 261]. I. Pospiszyl wyróżnia zaś cztery koncepcje, wyjaśniające przyczyny przemocy w rodzinie, a mianowicie koncepcję psychiatryczną, socjologiczną, społeczno-sytuacyjną i integracyjną [Matyjas 2008, s. 287], które to koncepcje szczegółowo opisuje B. Matyjas. Jej zdaniem koncepcja psychiatryczna tłumaczy sytuację krzywdzenia dziecka zaburzeniami psychicznymi rodziców lub opiekunów i doświadczeniem przez nich krzywdzenia w dzieciństwie. Według koncepcji socjologicznej czynniki krzywdzenia dziecka tkwią w środowisku oraz we wzorach postaw wobec przemocy, systemie norm, zasadach interpersonalnych, kumulacji stresu na skutek złych warunków życiowych, bezrobocia, ubóstwa, a krzywdzenie staje się metodą dyscyplinowania dziecka, które może być traktowane jako ciężar, nieszczęście, a nawet przyczyna większej biedy i kłopotów. W koncepcji społeczno-sytuacyjnej przemoc jest wynikiem zaburzonych interakcji pomiędzy rodzicem a dzieckiem, przejawiających się brakiem zainteresowania potrzebami dziecka, negatywizmem we wzajemnych kontaktach. Koncepcja integracyjna zaś wskazuje na szereg czynników prowadzących do krzywdzenia, mianowicie: wzrastanie przez rodziców w atmosferze przemocy, autorytarna osobowość wymagająca bezwzględnego podporządkowania się, oczekiwanie realizacji przez dziecko wszelkich życiowych pragnień rodziców, stresy sytuacyjne doświadczane przez rodziców, normy i wartości obowiązujące w danym otoczeniu, dopuszczające stosowanie przemocy wobec dziecka [Matyjas 2008, ss. 287 – 289]. Sądzić można, że przyczyny te kumulują się, a istotne znaczenie w tym zakresie ma również nadużywanie alkoholu przez rodziców, który powoduje lub wzmacnia ich agresję, ale także powoduje lub pogłębia ubóstwo, jak też generuje brak zainteresowania rodziców osobą oraz sprawami dziecka.

Potrzeba zintegrowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Jak zauważa J. Mazur w Polsce, ochrona osób pokrzywdzonych przed różnymi formami złego traktowania nie jest najlepsza. Brakuje przede wszystkim środków finansowych na zabezpieczenie odpowiednich działań, a także często właściwej koordynacji działań wszystkich instytucji, które w zakresie swojego działania wpisane mają wspieranie rodziny [Mazur 2002, s. 143]. Nader często bywa bowiem tak, że podmioty, mające służyć dziecku i rodzinie, działają odrębnie, co skutkuje brakiem rezultatów bardziej możliwych do osiągnięcia, gdyby ich działania były spójne. Jest bowiem tak, jak słusznie podkreśla A. Śniegulska, że podążając na ratunek rodzinie dotkniętej przemocą musimy uświadomić sobie, że nie chodzi o doraźne, incydentalne akcje, ale o tworzenie kompleksowego i długofalowego programu wsparcia i pomocy, dostosowanego do indywidualnych potrzeb psychicznych, emocjonalnych, intelektualnych i kulturowych rodziny i poszczególnych jej członków [Śniegulska 2008, s. 262].

W szczególności krzywdzenie dzieci ze względu na swą złożoność i wielowymiarowość wymaga zintegrowanych działań wielu podmiotów, które tak indywidualnie, jak i wspólnie podejmują działania eliminujące przemoc z życia dzieci i rodzin, co zasadnie eksponuje E. Jarosz. Jej zdaniem w ramach podstawowych sektorów, mianowicie społecznego, zdrowotnego i prawnego, powinny być realizowane zadania zmierzające do ochrony dzieci przed krzywdzeniem. Sektor społeczny to instytucje, organizacje i profesjonaliści, którzy zapewniają wszystkim osobom usługi i opiekę, prowadzą profilaktykę w zakresie krzywdzenia dzieci, rozpoznają sytuacje ryzyka, redukują zagrożenie krzywdzenia dziecka. Sektor zdrowotny stanowią profesjonaliści posiadający przygotowanie medyczne, których rolą jest opieka medyczna nad dziećmi i ich rodzinami, co daje możliwości identyfikowania dzieci doznających krzywdy lub zagrożonych przemocą. Od sektora prawnego oczekuje się zaś wypracowania konkretnych przepisów, które mogą przyczynić się do zmniejszenia i wyeliminowania przemocy wobec dzieci [Jarosz 2008, ss. 36–365]. Perspektywę takich działań stwarzają rozwiązania integrujące aktywność różnych podmiotów, tak sektora publicznego, jak i niepublicznego, które z uwzględnieniem ich specyfiki w całości mogą wydatnie przyczyniać się do szeroko pojmowanego przeciwdziałania przemocy wewnątrzrodzinnej wobec dzieci.

Powoływanie i skład zespołów interdyscyplinarnych

Wyrazem zintegrowanych działań wobec problemu przemocy wewnątrzrodzinnej, w szczególności wobec dzieci, jest funkcjonowanie w każdej gminie zespołów interdyscyplinarnych. Zasady ich powoływania, skład, kompetencje i inne kwestie określają przepisy Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie [Dz.U. Nr 180, poz. 1493]. Zostały one wprowadzone na mocy nowelizacji z 2010 r., a jak wskazuje S. Spurek, w uzasadnieniu do rządowego projektu tej zmiany obowiązek tworzenia zespołów interdyscyplinarnych miał być wskazaniem do wspólnych działań przedstawicieli służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Podkreślano, że w każdej gminie powinien funkcjonować podmiot, które będzie zajmował się profilaktyką, zapobieganiem i przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, a zwłaszcza pomocą osobom, które takiej przemocy doświadczają [Spurek 2012, s. 137].

Zgodnie z art. 9a ust. 1–9 Ustawy zespół interdyscyplinarny powołuje wójt, burmistrz, prezydent miasta. W jego skład wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, a także kuratorzy sądowi oraz prokuratorzy i przedstawiciele innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Spośród członków zespołu na pierwszym posiedzeniu jest wybierany przewodniczący. Posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego odbywają się w zależności od potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz na trzy miesiące. Zespół działa na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy wójtem, burmistrzem lub prezydentem miasta, a jego obsługę organizacyjno-techniczną zapewnia ośrodek pomocy społecznej. Rada gminy w drodze uchwały określa tryb oraz sposób powoływania i odwoływania członków zespołu interdyscyplinarnego oraz szczegółowe warunki jego funkcjonowania, który to obowiązek rady gminy przewiduje art. 9a ust. 15 Ustawy.

Jest więc tak, co eksponuje A. Ważny, że zespół interdyscyplinarny nie stanowi organu pomocniczego wójta, burmistrza, prezydenta miasta czy też organu wewnętrznego rady gminy ani gminnej jednostki organizacyjnej, lecz jest podmiotem odrębnym od organów gminy, realizującym ustawowo określone zadania gminy związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie [Kiełtyka, Ważny 2012, s. 88]. Jego skład

jest wyrazem integracji różnych, a wręcz wszelkich, podmiotów o charakterze lokalnym, które w związku ze swoimi obowiązkami zawodowymi, wiedzą i doświadczeniem, mogą razem podejmować kompleksowe działania na rzecz szeroko pojętego przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności pomocy osobom jej doświadczającym, jak też działań wobec osób ją stosujących.

Z perspektywy działań na rzecz dzieci dotkniętych przemocą domową bardzo ważna jest okoliczność, że w skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi przedstawiciele oświaty, na co zwraca uwagę A.M. Michałowska. Nie ulega bowiem wątpliwości, że w przypadku dzieci, zwłaszcza tych najmłodszych, to nauczyciel, wychowawca czy pedagog szkolny jest osobą, która może zyskać zaufanie dziecka, co stanowi podstawowy warunek uzyskania wiedzy o problemie, a następnie udzielenia skutecznej pomocy. Wydaje się również, że to właśnie nauczyciele najszybciej dostrzegają, a przynajmniej powinni dostrzegać, wszystko to, co może świadczyć o stosowaniu wobec dziecka przemocy, a wchodząc w skład zespołu interdyscyplinarnego inicjować pomoc [Michałowska 2012, ss. 127–128].

Pewien niedosyt dostrzegać jednak należy w minimalistycznym ujęciu przez ustawodawcę częstotliwości spotkań członków zespołu interdyscyplinarnego, bowiem nie rzadziej niż raz na kwartał to stanowczo zbyt rzadko. Wydaje się, że dobrym standardem w tym zakresie byłoby zobowiązanie do odbywania takich posiedzeń nie rzadziej niż raz w miesiącu.

Grupy robocze zespołów interdyscyplinarnych

Na podstawie art. 9a ust. 10–12 Ustawy dla rozwiązywania indywidualnych przypadków przemocy w rodzinie zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze. W skład takiej grupy roboczej wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia, jak też mogą wchodzić kuratorzy sądowi oraz przedstawiciele innych podmiotów i specjaliści w dziedzinie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Prace w ramach grup roboczych prowadzone są, jak przewiduje art. 9a ust. 14 Ustawy, w zależności od potrzeb zgłaszanych przez zespół interdyscyplinarny lub wynikających z problemów występujących w indywidualnych przypadkach.

Powołanie grupy roboczej lub grup roboczych jest fakultatywne, to znaczy, że może mieć miejsce pod warunkiem, że zespół interdyscyplinarny w danej gminie tak zdecyduje. Rację ma przy tym S. Spurek, która podkreśla, że podczas gdy zadania grupy roboczej skoncentrowane są na indywidualnych przypadkach i pomocy konkretnej rodzinie lub konkretnym rodzinom, to zadania zespołu interdyscyplinarnego nie mają jedynie charakteru realizacji strategii i polityki odnoszącej się do zjawiska jako takiego oraz integrowania specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, lecz dotyczą także pomocy konkretnym rodzinom [Spurek 2012, s. 142]. Innymi słowy powołanie grupy roboczej lub grup roboczych nie zwalnia zespołu interdyscyplinarnego od obowiązku prowadzenia konkretnych działań na rzecz konkretnych rodzin.

Zadania zespołów interdyscyplinarnych

Zespół interdyscyplinarny realizuje działania określone w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, o czym stanowi art. 9b ust. 1 Ustawy. Zgodnie z art. 9b ust. 2 Ustawy, zadaniem zespołu interdyscyplinarnego jest integrowanie i koordynowanie działań podmiotów wchodzących w jego skład oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności przez diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku, inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie, a także rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym, jak też inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie. Natomiast do zadań grup roboczych, na podstawie art. 9b ust. 3 Ustawy, należy w szczególności opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie, jak również monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy oraz dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.

Jak słusznie wskazuje A. Ważny, wymieniony katalog działań zespołu interdyscyplinarnego oraz jego grup roboczych nie jest zamknięty.

Został on wymieniony przykładowo, o czym świadczą sformułowania „w szczególności”. Niemniej jednak wskazane zadania są kluczowe w ich działalności [Kiełtyka, Ważny 2012, ss. 91–92]. Wszystkie obszary tych działań są ważne, ale podejmowanie konkretnej aktywności zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej wobec konkretnej rodziny, w szczególności takiej, w której ofiarami przemocy jest dziecko lub są dzieci, zależeć będzie od indywidualnej jej sytuacji. Na pewno ich katalog ujęty jest na tyle szeroko, że pozwala na skuteczną aktywność na rzecz ofiar przemocy w rodzinie, w tym dzieci, jak też wobec jej sprawców.

Prawa i obowiązki członków zespołów interdyscyplinarnych

Członkowie zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych wykonują zadania w ramach obowiązków służbowych lub zawodowych, o czym stanowi art. 9a ust. 13 Ustawy. Oznacza to, że osoby te nie otrzymują jakiegokolwiek dodatkowego wynagrodzenia z tytułu pracy w tych gremiach, co może nie być elementem korzystnym, gdyż udział w zespole interdyscyplinarnym lub jego grupie roboczej może być niekiedy traktowany przez jego członka jako dodatkowe obciążenie. W konsekwencji wydaje się, że przyznanie gminom dotacji na niewielkie, wręcz symboliczne, wynagrodzenia dla osób zasiadających w zespołach interdyscyplinarnych i ich grupach roboczych byłoby uzasadnione. Nie chodzi w tym zakresie o to, aby apanaże z tego tytułu miały być zachętą do aktywności na tym polu, ale o to, aby stanowiły one ekwiwalent poświęcanego czasu oraz ponoszonych kosztów dojazdów i ewentualnych innych koniecznych wydatków.

Zgodnie z artykułem 9c ust. 1 Ustawy członkowie zespołu interdyscyplinarnego i grup roboczych w zakresie niezbędnym do realizacji zadań mogą przetwarzać dane osób dotkniętych przemocą w rodzinie i osób stosujących przemoc w rodzinie – dotyczące stanu zdrowia, nałogów, skazania, orzeczeń o ukaraniu, bez zgody i wiedzy osób, których dane te dotyczą. Uprawnienie to jest istotne, gdyż jak wskazuje S. Spurek, część ofiar przemocy boi się ujawniać swoją sprawę, a sprawcy mogą nie wyrażać zgody na przetwarzanie swoich danych, co mogłoby uniemożliwiać pracę zespołów interdyscyplinarnych [Spurek 2012, s. 143].

Jak stanowi art. 9c ust. 2 Ustawy, osoby wchodzące w skład zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych zobowiązani są do za-

chowania poufności wszelkich informacji i danych, które uzyskali przy realizacji swoich zadań, a obowiązek ten rozciąga się także na okres po ustaniu członkostwa w zespole interdyscyplinarnym oraz grupie roboczej. Uczynienie zadość temu obowiązkowi jest wzmocnione poprzez składanie przez te osoby, na podstawie art. 9c ust. 3 Ustawy, oświadczenia o zachowaniu takiej poufności.

W ramach działań zespołów interdyscyplinarnych wykorzystywana jest procedura „Niebieskiej Karty”, którą opisuje art. 9d ust. 1–5 Ustawy. Informacje o podejmowanych w jej ramach czynnościach przekazywane są przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego, który decyduje o konkretnych działaniach w jej ramach na rzecz ofiar przemocy i wobec jej sprawców. Jak podaje Ł. Radwanowicz, w ramach procedury „Niebieskiej Karty” członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grupy roboczej udzielają pomocy osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, jak też podejmują działania w stosunku do osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, w celu zaprzestania takich zachowań. Ponadto zapraszają oni osobę, co do której istnieje podejrzenie, że doświadcza ona przemocy w rodzinie, jak również opracowują indywidualny plan pomocy dla osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie i dla jej rodziny, który to plan zawiera propozycje działań pomocowych, a może on ulegać zmianom w zależności od potrzeb i sytuacji osoby i rodziny dotkniętych przemocą domową [Radwanowicz 2012, s. 185].

Zakończenie

Dom rodzinny powinien być dla dziecka miejscem pełnym miłości i bezpiecznego schronienia, a nie środowiskiem dostarczającym cierpienia, bólu i lęku. Zbyt często zdarza się jednak, że dom rodzinny zawodzi i staje się środowiskiem przemocy wobec dziecka, a wówczas potrzeba interwencji podmiotów z zewnątrz, które dzięki zespoleniu ich kompetencji w ramach zespołów interdyscyplinarnych mają szansę przychodzenia dzieciom z pomocą, gdy doświadczają one przemocy wewnątrzrodzinnej. Dobrze, że zespoły interdyscyplinarne funkcjonują w gminach, które powinny być najbliżej ludzi, ale na ile zdołają one spełnić pokładane w nich nadzieje, zależy od osób je tworzących. Chodzi bowiem o to, aby podmioty te istniały faktycznie, to jest z rze-

czywistym wykorzystaniem ich interdyscyplinarności i wynikających z niej rozległych kompetencji, a nie tylko „na papierze”, bo tak przewiduje obowiązujące prawo.

Zespoły interdyscyplinarne nie są w stanie być remedium na wszelką przemoc względem dzieci, ale mogą jej wydatnie przeciwdziałać. Nie można ich postrzegać jedynie jako kolejnej formy w tym zakresie, lecz jako podmioty o szczególnych właściwościach, umożliwiających kompleksowe i wieloaspektowe działania na rzecz ofiar przemocy w rodzinie, w tym dzieci, oraz wobec jej sprawców, dzielenie się wiedzą i doświadczeniami jej członków reprezentujących różne instytucje, jak też koordynację działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Streszczenie: Przemoc jest zjawiskiem znanym od dawna, ale współcześnie jej rozmiary, jak również formy wymagają wielopłaszczyznowych działań, szczególnie ukierunkowanych na dzieci, będące ofiarami krzywdzenia. Należy wskazywać na symptomy przemocy pomagające w jej rozpoznaniu, jak również podejmować działania eliminujące czynniki prowadzące do wywołania zachowań krzywdzenia dziecka oraz przychodzące im z realnym wsparciem. W opracowaniu przedstawiono w szczególności powoływanie, skład i kompetencje zespołów interdyscyplinarnych, jakie muszą funkcjonować w każdej gminie, wskazując tym samym ich miejsce w systemie zintegrowanych działań na rzecz przeciwdziałania przemocy wewnątrzrodzinnej wobec dzieci.

Słowa kluczowe: przemoc wewnątrzrodzinna, przemoc wobec dzieci, zespoły interdyscyplinarne, wsparcie, działania zintegrowane.

Summary: Violence is a phenomenon long known, but its contemporary extent and forms require multifaceted actions directed particularly at children falling victim to harm. Symptoms of violence aiding its recognition need to be pointed out, in addition to taking action eliminating factors leading to behavior harmful to children and providing them realizable support. In this elaboration, appointment, composition and competence of each interdisciplinary team that needs to function in each commune were presented, thus indicating said teams' place within the system of integrated actions counteracting intrafamilial violence against children.

Key- words: intrafamilial violence, violence against children, interdisciplinary teams, support, integrated action

Bibliografia

Hurło L. (2010), *Dziecko w polskiej rodzinie dysfunkcyjnej*, Oficyna Wydawnicza Prospekt, Olsztyn.

Jarosz E. (2008), *Ochrona dzieci przed krzywdzeniem. Perspektywa globalna i lokalna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

Kiełtyka A., Ważny A. (2012), *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Komentarz*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa.

Koczyk M. (2005), *Dziecko i rodzina a zjawisko przemocy* [w:] M. Koczyk, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska (red.), *Niebieska godzina wychowawcza. Poradnik dla nauczycieli*, Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Warszawa.

Matyjas B. (2008), *Dzieciństwo w kryzysie. Etiologia zjawiska*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.

Mazur J. (2002), *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002.

Michałowska A.M. (2012), *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w świetle ustawy z 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i przepisów kodeksu postępowania karnego z 1997 roku* [w:] E. Kowalewska-Borys (red.), *Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne ochrony osób pokrzywdzonych*, Difin, Warszawa.

Paszkiewicz W., Wiechcińska A. (2005), *Podstawowa wiedza o zjawisku przemocy w rodzinie* [w:] M. Koczyk, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska (red.), *Niebieska godzina wychowawcza. Poradnik dla nauczycieli*, Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Warszawa.

Pospiszyl I. (1999), *Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie* [w:] I. Pospiszyl (red.), *Razem przeciw przemocy*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.

Radwanowicz Ł. (2012), *Zagadnienia administracyjnoprawne dotyczące przemocy* [w:] E. Kowalewskiej-Borys (red.), *Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne ochrony osób pokrzywdzonych*, Difin, Warszawa.

Spurek S. (2012), *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa.

Syrek E. (2008), *Zdrowie i wychowanie a jakość życia. Perspektywy i humanistyczne orientacje poznawcze*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

Śniegulska A. (2008), *O potrzebie wspomagania rodzin dotkniętych problemem przemocy* [w:] I. Kurlak, A. Gretkowski (red.), *Pomoc dziecku i rodzinie w sytuacji kryzysowej. Teoria, historia, praktyka*, Wydawnictwo Diecezjalne, Stalowa Wola – Sandomierz.

Dz U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.